

УДК 811.161.2'373.7:821.161.2–32-055.2

DOI <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2026-42.5>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ

Вікторія В. Дашкова

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри слов'янського мовознавства
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: Dashkova.VV@pdpu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5759-5987>

АНОТАЦІЯ

У запропонованій статті здійснено комплексний лінгвістичний аналіз структурно-семантичних перетворень фразеологічного фонду в сучасних прозових творах видатних українських письменниць. Дослідження фокусується на виявленні механізмів, за допомогою яких усталені мовні одиниці набувають нових контекстуальних значень під впливом індивідуально-авторського бачення. У студії детально систематизовано найбільш поширені типи модифікацій, що застосовуються в сучасному жіночому художньому дискурсі. Зокрема, розкрито специфіку використання інверсії компонентів, лексичного розширення структури ідіом, еліптичного скорочення, а також повної або часткової деформації лексичного складу фразеологізму.

Окремо акцентовано на дослідженні та вивченні складних комбінованих трансформацій, які поєднують кілька рівнів змін одночасно. Визначено, що авторське оновлення фразеологізмів зумовлене прагненням письменниць до деавтоматизації читачького сприйняття та посилення прагматичного впливу творів. Модифіковані конструкції в сучасній жіночій прозі виконують ряд ключових функцій: від створення специфічного стилістичного забарвлення до глибокого розкриття психологічного підтексту оповіді.

Доведено, що через переосмислення традиційних мовних формул авторки адаптують фразеологію до актуальних соціокультурних умов, надаючи творам особливої емоційної насиченості та інтелектуальної наповненості. Встановлено, що трансформаційні процеси у галузі фразеології – не лише стилістичний прийом, а й потужний інструмент самовираження, який дозволяє формувати унікальну мовну картину світу. Авторки доводять, що саме через творчу обробку ідіом відбувається індивідуалізація художнього мовлення, що робить жіночу прозу виразним явищем сучасної української літератури.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, структурно-семантична трансформація, жіноча проза, художній дискурс, інверсія, авторський стиль, експресивізація

Вступ. Проблематику структурно-семантичної модифікації фразеологічних одиниць активно досліджують у сучасному українському мовознавстві. Зокрема, питання індивідуально-авторської трансформації фразеологізмів та їхнього функціонально-стилістичного потенціалу досліджували такі науковці, як В. В. Бадюл (Бадюл 2019; Бадюл 2020), В. М. Білоноженко, В. Д. Ужченко (Ужченко 2006; Ужченко 2007), І. С. Гнатюк, Г. Клімчук, Н. В. Кондратенко, Т. Євтушина; вони аналізували структурно-семантичні типи трансформацій фразеологічних одиниць у художньому дискурсі. У працях І. Коломійця, Ю. Ф. Прадіда, навпаки, звернено більшу увагу на семантичні, структурні та функціональні аспекти фразеологічних одиниць, їхню роль у формуванні мовної картини світу та засоби створення експресивності тексту.

Таким чином, сучасна лінгвістика має значний теоретичний доробок, присвячений дослідженню структурно-семантичної модифікації фразеологізмів, однак проблема їх функціонування в індивідуально-авторському мовленні на матеріалах сучасної жіночої прози потребує подальшого, ґрунтовнішого аналізу, що й зумовлює **актуальність** запропонованого дослідження.

Сучасна українська жіноча проза характеризується активним пошуком нових художньо-мовних засобів, здатних максимально точно передавати внутрішній світ персонажів, їхні психологічні переживання та емоційні стани. Особливе місце в цій системі посідають фразеологічні одиниці

(надалі **ФО**), які завдяки своїй образності та експресивності забезпечують глибину художнього тексту й посилюють його емоційний та мотиваційний вплив на читача. У сучасному літературному дискурсі письменниці активно трансформують традиційні фразеологізми, змінюють їхню структуру, компонентний склад і семантичне наповнення. Такі модифікації сприяють оновленню усталених мовних моделей і формуванню індивідуально-авторського стилю. Структурно-семантичні трансформації фразеологізмів стають важливим засобом експресивізації художнього мовлення та одним із найбільш продуктивних способів мовної індивідуалізації сучасної жіночої прози. Тому актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу трансформованих **ФО** у сучасному українському художньому дискурсі. Попри значний інтерес вищезазначених лінгвістів до проблем функціонування фразеологізмів особливості їхньої структурно-семантичної модифікації у творчості сучасних українських письменниць потребують подальшого вивчення. Аналіз таких мовних явищ дозволяє простежити тенденції розвитку сучасної української літературної мови та виявити специфіку індивідуально-авторського використання фразеологічних конструкцій.

Метою дослідження є аналіз структурно-семантичних трансформацій **ФО** у сучасній українській жіночій прозі та визначення їхньої функціонально- стилістичної ролі в художніх творах.

Це уможливило розв'язати такі **завдання**:

- 1) схарактеризувати основні різновиди структурно-семантичних трансформацій **ФО**;
- 2) дослідити особливості інверсії компонентів **ФО**;
- 3) визначити роль поширення та скорочення компонентного складу фразеологізмів;
- 4) проаналізувати специфіку мінімальної та помірної заміни компонентів;
- 5) з'ясувати функціональне значення комбінованих трансформацій у сучасній жіночій прозі;
- 6) виявити стилістичний потенціал трансформованих **ФО** у художньому дискурсі.

Методи дослідження. У науковій розвідці використано *описовий метод* для систематизації матеріалу та виокремлення особливостей структурно-семантичної модифікації **ФО**; *структурно-семантичний метод* застосовано для аналізу змін форми та значення фразеологізмів; *контекстуально-інтерпретаційний метод* дозволив дослідити функціонування модифікованих фразеологізмів у художньому контексті та їхній експресивний потенціал.

Матеріалом дослідження слугувала сучасна українська жіноча проза початку ХХІ століття лауреаток-переможниць конкурсу «Коронація слова»: Д. Корній, Є. Кононенко, І. Роздобудько, М. Матіос, С. Талан та інших, у яких зафіксовано індивідуально-авторські трансформації **ФО**.

Результати дослідження. У сучасній українській жіночій прозі **ФО** активно зазнають структурно-семантичних змін. Авторки переосмислюють традиційні мовні конструкції, адаптують їх до конкретної художньої ситуації та власного стилістичного задуму.

Подібні трансформації сприяють посиленню експресивності художнього тексту, формують емоційну насиченість висловлювання та забезпечують індивідуалізацію мовлення персонажів. Найпоширеніший різновид структурно-семантичної модифікації **ФО** у сучасній жіночій прозі – комбіновані трансформації. У таких конструкціях одночасно поєднується кілька типів змін (інверсія, поширення, заміна компонентів, скорочення). Саме комбіновані трансформації дозволяють сучасним письменницям створювати складні психологічні образи та максимально наближати **ФО** до конкретного контексту.

В. В. Бадюл зазначає, що більшість **ФО** має синтаксичну організацію, що зовні нагадує структуру словосполучень і речень, порядок компонентів має певне значення в їхньому оформленні. Він може виявити різні семантичні акценти, підсилювати змістове навантаження компонентів фразеологізму (Бадюл 2020: 179).

Однак український мовознавець А. М. Григораш вважає, що «у мовленні ця умова (релевантна сталість порядку компонентів **ФО**) для багатьох сталих сполучень не

є обов'язковою» (Григораш 1991: 124). Тому відомі дослідники-лінгвісти В. М. Білоноженко й І. С. Гнатюк у своїх наукових працях виокремлюють різні ступені компонентної трансформації й наголошують на тому, що трансформація **ФО** — це стилістичний прийом, завдяки якому письменниці досягають бажаного художнього ефекту, бо це процес творчий і здійснюється з волі авторок (Білоноженко, Гнатюк 1989: 110).

Одним із найпродуктивніших способів авторської трансформації є інверсія компонентів фразеологізму. Зміна традиційного порядку складників не руйнує семантичного ядра конструкції, однак дозволяє акцентувати на певному елементі висловлювання. У сучасній жіночій прозі інверсія часто використовується для передачі емоційного напруження, внутрішнього конфлікту чи психологічного стану персонажів. Зокрема, інверсія як прийом текстуальної інтеграції **ФО** часто поєднувана з іншими прийомами трансформації (заміни, поширення, дистантне розташування тощо, завдяки чому конотативний аспект усього висловлення посилюється) (Бадюл 2020: 183).

Інверсія частіше поєднується з мінімальною заміною компонентів. У результаті таких трансформацій традиційна **ФО** набуває нового емоційного забарвлення та пристосовується до конкретної художньої ситуації. Подібні конструкції дозволяють сучасним письменницям посилювати психологізм оповіді та створювати індивідуально-авторські мовні образи. У художньому дискурсі початку ХХІ століття активно функціонують інверсійні конструкції, ускладнені поширенням компонентного складу. Додавання нових елементів до **ФО** сприяє деталізації художнього образу та конкретизації внутрішнього стану персонажів. Такі конструкції забезпечують високий рівень експресивності та емоційної насиченості тексту. Особливе місце серед структурно-семантичних трансформацій посідають фразеологічні конструкції з дистантним розміщенням компонентів **ФО**. Подібні модифікації інтегрують фразеологізм у складну синтаксичну структуру речення та створюють ефект багатопланової художньої організації тексту. Найчастіше такі конструкції

використовуються у психологічних описах або пейзажних замальовках.

Дистантне розміщення компонентів сприяє посиленню художньої виразності та створює ефект поступового емоційного розгортання висловлювання. У результаті ФО стає не лише стилістичним елементом твору, а й важливим засобом композиційної організації художніх текстів.

Отже, як зазначалося вище, науковці В. М. Білоноженко та І. С. Гнатюк подали такі ступені компонентної трансформації ФО, як:

- 1) мінімальна (заміна одного компонента ФО);
- 2) помірна (заміна кількох компонентів, але фразеологізм ще легше впізнається);
- 3) максимальна (заміна більшості або майже всіх компонентів, через що первинна модель суттєво переосмислюється);

Продуктивним способом авторської модифікації є мінімальна заміна компонентів ФО. Унаслідок такої трансформації один зі складників традиційної конструкції замінюється іншим словом, що дозволяє створювати новий образний ефект. Подібні зміни забезпечують оновлення семантики фразеологізму та розширюють його асоціативний потенціал. Мінімальна заміна компонентів особливо притаманна творам із виразною психологічною проблематикою. Через трансформовані фразеологізми сучасні авторки передають внутрішнє збентеження героїв, їхні душевні переживання, страх або емоційне виснаження. Такі конструкції сприяють формуванню психологічно насиченого художнього простору творів.

Зазначені теоретичні положення підтверджуються у фактичному матеріалі української художньої прози сучасних письменниць, де простежується *інверсія та мінімальна заміна компонентів ФО*:

1) «... хочеться крізь землю провалитися» (Гуменюк 2018: 96) – («ладний провалитися крізь землю») – «у когось виникає бажання якомога швидше звідкись зникнути» (за ФС 1999: 410);

2) «... в Бермуди понав» (Костенко 2011: 24) – («попадати в лежата») – «опинитися в скрутному, безвихідному становищі» (за ФС 1999: 673);

3) «... *закипають гнівом*» (Костенко 2011: 318) – («в душі *закупати*») – «надмірно хвилюватися від припливу якогось почуття» (за ФС 1999: 307);

4) «... *душа з граніту*» (Корній 2016: 79) – («*черства душа*») – «хто-небудь нечутливий» (за ФС 1999: 283);

5) «...*прагнула душа*» (Корній 2016: 148) – («*душа поривається*») – «хто-небудь відчуває нестримний потяг до кого-небудь» (за ФС 1999: 279);

6) «... *камінь із душі не впав*» (Корній 2016: 220) – («*здіймати камінь з душі*») – «усувати все, що гнітить, мучить кого-небудь» (за ФС 1999: 331);

7) «... *колеться голова*» (Матіос 2013: 151) – («*голова розвалюється*») – «хто-небудь відчуває сильний головний біль» (за ФС 1999: 183);

8) «... *дала ногам поля*» (Матіос 2013: 70) – («*дати волю ногам*») – «швидко тікати, бігти» (за ФС 1999: 204);

9) «... *зупиняється серце*» (Матіос 2013: 149) – («*серце стиснулося*») – «хто-небудь дуже переживає» (за ФС 1999: 794);

10) «... *літав у хмарах*» (Костенко 2011: 118) – («*високо літати*») – «азнаватися» (за ФС 1999: 441);

Отже, як бачимо, аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що в українських жіночих творах сучасних письменниць найчастіше поєднуються інверсійне розташування компонентів із частковою заміною елементів ФО. Така трансформація не змінює загального змісту висловлення, однак сприяє актуалізації семантичної ваги винесеного на початок компонента. У результаті цього посилюється експресивність ФО та зростає її стилістичний потенціал у межах художнього контексту.

Наступним ступенем репрезентується ***інверсія та помірна заміна компонентів ФО***.

Помірна заміна компонентів є ще одним важливим способом структурно-семантичної трансформації. На відміну від мінімальної заміни у цьому випадку змінюється значна частина фразеологічної конструкції, унаслідок чого вона набуває нового стилістичного та семантичного забарвлення. Подібні модифікації дозволяють письменницям адаптувати традиційні мовні моделі до сучасного художнього дискурсу.

Помірна заміна компонентів часто поєднується з поширенням або інверсією, що створює ефект мовної новизни та підсилює емоційний вплив висловлювання. Такі конструкції демонструють прагнення письменниць переосмислити традиційної фразеологічної системи української мови. *Наприклад:*

1. «... не тримай біль у душі» (Талан 2016: 196) – («скинути з душі тягар») – «звільнитися від чого-небудь гнітючого» (за ФС 1999: 815);

2. «... загойдалася підлога під ногами» (Корній 2016: 24) – («земля горить під ногами») – «для кого-небудь становище стає критичним, безвихідним» (за ФС 1999: 332);

3. «... думки пішли шкереберть» (Роздобудько 2008: 35) – («думки колесом закрутилися») – «зникла ясність, чіткість мислення у когось» (за ФС 1999: 272);

4. «... кінець вже відчувся» (Костенко 2011: 150) – («приходить кінець») – «закінчується що-небудь» (за ФС 1999: 393);

Отже, помірна заміна компонентів ФО та інверсія менш спостерігаються у творчості сучасних авторок, але все ж таки це продуктивні способи трансформації фразеологізмів у художніх текстах. Такі зміни оновлюють семантику ustalених висловів, посилюють їхню експресивність і сприяють виразненню авторського стилю.

Важливим способом структурно-семантичної трансформації є *поширення компонентного складу* фразеологізмів. У сучасній жіночій прозі письменниці активно доповнюють традиційні фразеологічні конструкції новими словами або словосполученнями, які деталізують художні образи і конкретизують емоційні стани персонажів. Поширення фразеологізму сприяє поглибленню психологізму художнього твору та посилює емоційну багатоплановість. У результаті традиційна мовна конструкція набуває більшої образності та виразності. Подібні трансформації допомагають сучасним письменницям точніше передати складні внутрішні переживання персонажів.

У сучасній жіночій прозі функціонують також конструкції з подвійним або потрійним і більше поширеннями компонентів. Такі модифікації характеризуються високим рівнем

емоційної насиченості та дозволяють створювати складні асоціативні образи. Розширені фразеологічні конструкції часто використовуються в кульмінаційних епізодах твору для посилення психологічного напруження.

1. Поширення та мінімальна заміна компонентів ФО:

«... *очі налилися кров'ю*» (Костенко 2017: 136) – («*очі горять*») – «чий-небудь вигляд виражає якісь почуття» (за ФС 1999: 598);

«... *тріщить від зелені гаманець*» (Талан 2016: 53) – («*набитий гаманець*») – «багато грошей» (за ФС 1999: 169);

«... *душа це відчула*» (Талан 2008: 32) – («*нутром відчувати*») – «інтуїтивно передбачати що-небудь» (за ФС 1999: 959).

2. Поширення та помірною заміна компонентів ФО:

«... *наче щойно з пальми зліз*» (Корній 2016: 35) – («*думки колесом закрутилися*») – «зникла ясність, чіткість мислення у когось» (за ФС 1999: 272).

3. Подвійне поширення та інверсія:

«... *у воді горя не втопиш*» (Корній 2016: 214) – («*топити горе*») – «тамувати тяжкі почуття, думки» (за ФС 1999: 8894).

4. Подвійне поширення та заміна компонентів ФО:

«... *не варили в такій смолі*» (Костенко 2016: 26) – («*варити воду*») – «знущатися з кого-небудь, висуваючи надмірні вимоги» (за ФС 1999: 67);

«... *не упустити свій шанс*» (Вдовиченко 2008: 31) – («*дати шансу*») – «створювати кому-небудь сприятливі умови для здійснення чого-небудь» (за ФС 1999: 212).

5. Подвійне поширення та дистантне розташування компонентів ФО:

«... *не викинеш, якогось коника*» (Талан 2008: 36) – («*викинути коника*») – «робити що-небудь незвичайне, несвідоме, пусте» (за ФС 1999: 90).

Отже, поширення й подвійне поширення з різними замінами компонентів ФО допомагають деталізувати значення вислову та посилити його емоційно-експресивне звучання. Використання таких трансформацій робить мовлення персонажів образним і стилістично виразним.

Особливу й найбільшу увагу сучасні українські письменниці приділяють комбінованим трансформаціям, які поєднують кілька способів модифікації одночасно. Саме

комбіновані структурно-семантичні зміни найбільш продуктивні у сучасній жіночій прозі. Вони забезпечують максимальну експресивність художнього мовлення та дозволяють створювати оригінальні індивідуально-авторські образи.

Комбіновані трансформації не лише оновлюють традиційні фразеологізми, а й адаптують їх до сучасної мовної картини світу. Завдяки таким модифікаціям письменниці формують власний художній стиль і створюють унікальну систему нових мовних образів.

Аналіз сучасної жіночої прози дозволяє стверджувати, що трансформовані ФО виконують декілька важливих функцій. Передусім вони посилюють емоційність художніх творів, сприяють індивідуалізації мовлення персонажів та забезпечують глибший психологізм розповіді.

Крім того, структурно-семантичні трансформації ФО сприяють формуванню індивідуально-авторського стилю українських письменниць. Через модифіковані мовні конструкції авторки відображають власне світобачення та створюють оригінальну художню картину світу.

Трансформовані ФО є також важливим засобом деавтоматизації художнього мовлення. Читач змушений переосмислювати традиційні мовні конструкції в новому контексті, що підсилює емоційний і смисловий вплив твору.

Практичний матеріал дослідження засвідчує активне використання трансформованих ФО у художньому мовленні. Розглянемо основні типи трансформацій на конкретних прикладах із сучасної української жіночої прози:

1. Інверсія – мінімальна заміна – поширення: «... наче стратила глузд» (Корній 2016: 150) – («з глузду з'їхати») – «збожеволіти, стати дурним, пусте» (за ФС 1999: 336); «... не мав нічого, навіть за душею» (Корній 2016: 208) – («гроша нема за душею») – «хто-небудь зовсім немає грошей, дуже бідний» (за ФС 1999: 541).

2. Інверсія – подвійне поширення – мінімальна заміна: «... дає своїм довгим ногам поля» (Матіос 2013: 106) – («дати волю ногам») – «швидко тікати, бігти» (за ФС 1999: 204);

3. Інверсія – подвійне поширення – подвійне скорочення – мінімальна заміна: «... як пташкою вилітає з грудей її

маленьке сердечко» (Матіос 2013: 37) – («*серце ледве не вискочить з грудей*») – «хто-небудь раптом відчув сильне хвилювання або переляк» (за ФС 1999: 797);

4. Інверсія – мінімальна заміна – чотириразове поширення: «... *відро холодної води вилити на голову посеред літа*» (Корній 2012: 197) – («*вилити помий*») – «несправедливо ганьбити кого-небудь» (за ФС 1999: 93);

5. Інверсія – чотириразове поширення – мінімальна заміна: «... *душу зсередини постійно гризе черв'як ревнощів*» (Талан 2016: 220) – («*ссати душу*») – «дуже непокоїти, тривожити кого-небудь» (за ФС 1999: 855);

6. Заміна – інверсія – чотириразове поширення – заміна: «... *б'ючи у тій самій ступі ту ж саму олію*» (Костенко 2011: 131) – («*товкти воду в ступі*») – «займатися чим-небудь непотрібним, марно гаяти час» (за ФС 1999: 887);

7. Інверсія – мінімальна заміна – поширення – скорочення: «... *рояться, сперечаються думки*» (Корній 2012: 138) – («*думки снуються в голові*») – «хто-небудь постійно, напружено думає про щось» (за ФС 1999: 272);

Отже, комбінування різних типів фразеологічних трансформацій демонструє творчий підхід авторок до модифікації усталених мовних конструкцій. Такі зміни забезпечують стилістичне оновлення ФО, підсилюють їхню образність і допомагають глибше передавати емоційно-сміслову наповнення художніх текстів.

Менш продуктивним, проте важливим способом структурно-семантичної модифікації є скорочення компонентного складу ФО. Унаслідок усічення окремих елементів конструкція стає більш лаконічною, але не втрачає свого основного значення. Скорочені фразеологізми часто використовуються для передачі внутрішньої динаміки або емоційного напруження.

Скорочення ФО сприяє економії мовних засобів і водночас забезпечує високий рівень експресивності. Усічені конструкції набувають особливої емоційної сили в контексті психологічно насичених фрагментів художнього тексту.

Але у сучасній жіночій прозі спостерігається не лише ізольоване скорочення ФО, а й їхнє поєднання з іншими

трансформаційними процесами – інверсією, заміною компонентів, а також розривом або дистанціюванням між структурно-смісловими елементами. Такі комбіновані модифікації ускладнюють внутрішню структуру ФО та водночас посилюють його стилістичну виразність і індивідуально-авторське навантаження.

На основі вищезазначених теоретичних положень розглянемо практичні приклади функціонування скорочених і комбінованих фразеологічних трансформацій у сучасних художніх текстах.

Інверсія – скорочення : «... лежала до того душа» (Кононенко 2016: 86) – («душа не лежить чиясь до когось») – «хто-небудь не має прихильності до кого-небудь» (за ФС 1999: 279); «... клепки в голові не вистачає» (Талан 2016: 113) – («не вистачає однієї клепки в голові») – «хто-небудь розумово обмежений» (за ФС 1999: 544); «... холоне кров» (Кононенко 2010: 65) – («кров холоне у жилах») – «кому-небудь страшно, тривожно» (за ФС 1999: 400).

Інверсія – скорочення – мінімальна заміна: «... не залишилося і сліду» (Вдовиченко 2008: 46) – («мокрого місця не залишиться») – «хтось буде вщент розбитий, розгромлений» (за ФС 1999: 311).

Отже, практичний аналіз засвідчує, що скорочені та комбіновані фразеологічні трансформації активно функціонують у сучасній жіночій прозі. Репрезентовані приклади підтверджують тісний зв'язок теоретичних положень із реальним мовним матеріалом і їхню продуктивність у художньому мовленні персонажів.

Висновки. Дослідження структурно-семантичних трансформацій фразеологічних одиниць у сучасній жіночій прозі дозволило встановити, що трансформовані фразеологізми – важливий засіб художньої виразності та індивідуалізації сучасного авторського мовлення. Найпродуктивнішими способами модифікації фразеологічних конструкцій виявилися інверсія, поширення, мінімальна та помірні заміни компонентів, скорочення, а також комбіновані трансформації. Особливе місце посідають комбіновані структурно-семантичні зміни, які забезпечують високий рівень експресивності та емоційної насиченості художніх текстів. Установлено, що

сучасні українські письменниці активно адаптують традиційні фразеологічні моделі до нових комунікативно-прагматичних умов. Завдяки цьому трансформовані ФО набувають нових смислових відтінків, посилюють психологізм розповіді та сприяють створенню оригінальних художніх образів.

Структурно-семантичні трансформації ФО виконують у сучасній жіночій прозі декілька важливих функцій: експресивну, емоційно-оцінну, психологічну та стилістичну. Вони сприяють індивідуалізації мовлення персонажів, поглиблюють внутрішній зміст художнього тексту та формують індивідуально-авторську мовну картину світу.

Отже, трансформовані ФО – невіддільний компонент сучасного українського жіночого художнього дискурсу та один із найбільш ефективних засобів оновлення традиційної мовної образності.

ЛІТЕРАТУРА

Бадюк В. В. Контекстна актуальність заміни компонентів фразеологічних одиниць в українській жіночій прозі початку XXI століття. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. Вип. 50. С. 5–9.

Бадюк В. В. Функційно-семантичний потенціал фразеологічних одиниць в українській жіночій прозі початку XXI століття: лінгвокультурологічний аспект: Дис. .... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса. 2020. 237 с.

Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ : Наукова думка, 1989. 155 с.

Вдовиченко Г. «Пів'яблука» : роман. Київ : Нора-Друк, 2008. 240 с.

Григораш А. М. Фразеологія і контекст. Київ : Вища школа, 1991. 139 с.

Гуменюк Н. Квіти на снігу: роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 208 с.

Кондратенко Н. В. Дискурсивна парадигма досліджень художнього тексту. *Записки романо-германської філології*. Одеса : КП ОМД. 2015. Вип. 1 (34). С. 60–65.

Кононенко Євгенія. Книгарня «Шок». Новели, есеї. 2 вид. Львів : Кальварія, 2010. 128 с.

Кононенко Євгенія. Ностальгія : повість. Львів : Кальварія, 2016. 136 с.

Корній Дара. Тому, що ти є : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 240 с.

Корній Дара. Зірка для тебе: роман. 3-тє вид., стереотип. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 304 с.

Костенко Ліна Записки українського самашедшого. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с.

Костенко Ганна. Цурки-гілки. Джазові імпровізації. Оповідання. Київ : Саміт-Книга, 2017. 160 с.

Матіос Марія. Черевички Божої Матері : повість. Львів : ЛА «Піраміда», 2013. 208 с.

Прадід Ю. Ф. Фразеологічні засоби вираження емоційного стану страху. *Культура слова*. 1996. Вип. 48–49. С. 135–141.

Роздобудько І. Дві хвилини правди : роман. Київ : Нора-Друк, 2008. 248 с.

Талан С. Купеля: збірка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 240 с.

Ужченко В. Д. Нові лінгвістичні парадигми «концепт – фразеологізм – мовна картина світу». *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку* : Зб. наук. праць. Запоріжжя, 2006. С. 146–151.

Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 494 с.

Фразеологічний словник української мови / [укл. В. М. Білоноженко та ін.]. Київ : Наукова думка, 1999. 984 с.

STRUCTURAL-SEMANTICAL TRANSFORMATIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN MODERN UKRAINIAN WOMEN'S PROSE

Viktoriia V. Dashkova

Candidate of Philological Sciences,
Lecturer of Department of Slavic Linguistics
State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after
K. D. Ushynsky”,
Odessa, Ukraine
e-mail: Dashkova.VV@pdpu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5759-5987>

SUMMARY

The proposed article presents a comprehensive linguistic analysis of structural and semantic transformations of the phraseological fund in contemporary prose works by prominent Ukrainian women writers. The research focuses on identifying mechanisms by which established linguistic units acquire new contextual meanings under the influence of individual authorial vision. The work systematizes in detail the most common types of modifications used in contemporary female artistic discourse.

In particular, the specifics of the use of component inversion, lexical expansion of the structure of idioms, elliptical reduction, as

well as complete or partial deformation of the lexical composition of phraseology are revealed.

A special emphasis is placed on the research and study of complex combined transformations that combine several levels of change simultaneously. It is determined that the author's update of phraseology is due to the desire of writers to deautomatize reader perception and enhance the pragmatic impact of works. Modified constructions in modern women's prose perform a number of key functions: from creating a specific stylistic coloring to deeply revealing the psychological subtext of the narrative.

It is proven that through rethinking traditional language formulas, authors adapt phraseology to current socio-cultural conditions, giving their works a special emotional richness and intellectual fullness. It is established that transformational processes in the field of phraseology are not only a stylistic technique, but also a powerful tool of self-expression, allowing to form a unique linguistic picture of the world.

The authors prove that it is through the creative processing of idioms that the individualization of artistic speech occurs, which makes women's prose an expressive phenomenon of modern Ukrainian literature.

Key words: phraseological unit, structural-semantic transformation, women's prose, artistic discourse, inversion, author's style, expressivization.

REFERENCES

- Badiul V. V. (2019). Kontekstna aktualnist zaminy komponentiv frazeolohichnykh odynyts v ukrainskii zhinochii prozi pochatku XXI stolittia [Contextual relevance of replacing components of phraseological units in Ukrainian women's prose of the early 21st century]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky [Scientific works of the Ivan Ohienko Kamianets-Podilskiyi National University: Philological Sciences]*. (50), pp. 5–9.
- Badiul V. V. (2020). Funktsiino-semantichni potentsial frazeolohichnykh odynyts v ukrainskii zhinochii prozi pochatku XXI stolittia: linhvokulturolohichnyi aspekt [Functional-semantic potential of phraseological units in Ukrainian women's prose of the early 21st century: Linguoculturological aspect]: Doctoral dissertation, Odessa.
- Bilozhenko V. M., Hnatiuk I. S. (1989). Funktsionuvannia ta leksykohrafichna rozrobka ukrainskykh frazeolohizmiv [Functioning and lexicographical development of Ukrainian phraseologisms]. Kyiv : Naukova Dumka.
- Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy (1999). [Phraseological dictionary of the Ukrainian language] / Ed. V. M. Bilozhenko. Kyiv : Naukova Dumka.
- Hryhorash A. M. (1991). Frazeolohiia i kontekst [Phraseology and context]. Kyiv : Vyscha Shkola.
- Humeniuk N. (2018). Kvity na snihu [Flowers on the snow] (Novel). Kharkiv : Knyzhkovyi Klub "Klub Simeinoho Dozvillia".

Kondratenko N. V. (2015). Dyskursyivna paradyhma doslidzhen khudozhnoho tekstu [*Discursive paradigm of literary text research*]. Zapysky romano-hermanskoï filologii [*Notes on Romance-Germanic Philology*]. (1), pp. 60–65.

Kononenko Ye. (2010). Knyharnia “Shok”: Novely, eseï [Bookstore “Shock”: Novellas, essays] (2nd ed.). Lviv : Kalvariia.

Kononenko Ye. (2016). Nostalihiia [Nostalgia] (Novella). Lviv : Kalvariia.

Kornii D. (2012). Tomu, shcho ty ye [Because you exist] (Novel). Kharkiv : Knyzhkovyi Klub “Klub Simeinoho Dozvillia”.

Kornii D. (2016). Zirka dla tebe [A star for you] (Novel, 3rd ed.). Kharkiv : Knyzhkovyi Klub “Klub Simeinoho Dozvillia”.

Kostenko H. (2017). Tsurky-hilky. Dzhazovi improvizatsii. Opovidannia [Churky-hilky. Jazz improvisations. Short stories]. Kyiv : Samit-Knyha.

Kostenko L. (2011). Zapysky ukrainskoho samashedshoho [Notes of a Ukrainian madman] (Novel). Kyiv : A-BA-BA-HA-LA-MA-HA.

Matios M. (2013). Cherevychky Bozhoï Materi [The shoes of the Mother of God] (Novella). Lviv : LA “Pyramida”.

Pradid Yu. F. (1996). Frazеологични засобы vyrzhennia emotsiinoho stanu strakhu [*Phraseological means of expressing the emotional state of fear*]. Kultura slova [*Culture of words*]. Vol. 48–49, pp. 135–141.

Rozdobudko I. (2008). Dvi khvylyny pravdy [Two minutes of truth] (Novel). Kyiv : Nora-Druk.

Talan S. (2016). Kupelia [The font] (Short story collection). Kharkiv : Knyzhkovyi Klub “Klub Simeinoho Dozvillia”.

Uzhchenko V. D. (2006). Novi linhvystychni paradyhmy “kontsept – frazeologizm – movna kartyna svitu” [New linguistic paradigms “concept – phraseologism – linguistic picture of the world”]. *Skhidnoslovianski movy v ikh istorychnomu rozvytku [East Slavonic Languages in Their Historical Development]*. Zaporizhzhia, pp. 146–151.

Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (2007). Frazеологія suchasnoï ukrainskoï movy [Phraseology of the modern Ukrainian language]. Kyiv : Znannia.

Vdovychenko H. (2008). Pivabluka [Half of an apple] (Novel). Kyiv : Nora-Druk.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0